

Prekogranična
zaštita od požara

SMANJENJE RIZIKA
OD KATASTROFA

Broj prirodnih katastrofa je u svijetu višestruko povećan tokom posljednjih decenija, čineći ih najvećom preprekom održivog razvoja. Sa porastom broja katastrofa raste i visina sredstava neophodnih za sanaciju posljedica, a, nažalost, raste i broj posljedica koje se ne mogu sanirati ili ublažiti.

Prirodne i druge vrste katastrofa, koje ugrožavaju i odnose ljudske živote i uzrokuju znatnu materijalnu štetu, mogu se

desiti bilo gdje i bilo kada, često iznenada i bez prethodnog upozorenja. U takvim situacijama ljudi se lako uspaniče, jer ne znaju šta bi trebalo učiniti. Iako niko ne može biti potpuno bezbjedan od posljedica katastrofa, ipak možemo učiniti mnogo kako bi se posljedice ublažile – na prvom mjestu dobrom pripremljenošću i poznavanjem preventivnih mjera. Zato je pripremljenost lokalnih zajednica i pojedinaca za preventivno djelovanje od

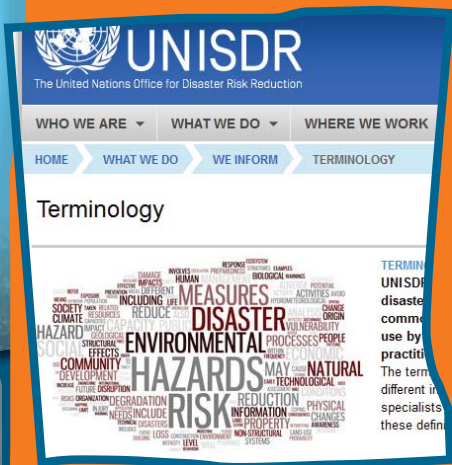
velikog značaja kada je u pitanju smanjenje rizika od katastrofa (Disaster Risk Reduction – DRR).

Cilj ove brošure jeste da vas upozna sa uzrocima i vrstama prirodnih i drugih katastrofa, kao i preventivnim mjerama za smanjenje rizika od katastrofa.

Smanjenje rizika od katastrofa je posao svih nas!

Osnovni pojmovi prema terminologiji Međunarodne strategije za smanjenje rizika od katastrofa Ujedinjenih nacija (UNISDR) – <https://www.unisdr.org/we/inform/terminology>

Kapacitet (Capacity)

Kombinacija svih prednosti, atributa i raspoloživih resursa unutar zajednice, društva ili organizacije koje se mogu koristiti za postizanje dogovorenih ciljeva.

Katastrofa (Catastrophy)

Ozbiljan poremećaj u funkcionisanju zajednice ili društva koji uključuje šire ljudske, materijalne, ekonomske i ekološke gubitke i uticaje, a prevazilazi sposobnost pogođene zajednice ili društva da se protiv njega bore korišćenjem sopstvenih resursa.

Rizik od katastrofa (Disaster Risk)

Potencijalni gubici u katastrofama, u smislu ljudskih života, zdravstvenog stanja, egzistencije, imovine i usluga, koji se mogu pojaviti u određenoj zajednici ili društvu tokom određenog budućeg vremenskog perioda.

Opasnost (Hazard)

Opasna pojava, materija, ljudsko djelovanje ili stanje koje može dovesti do gubitka života, povrede ili drugih uticaja na zdravlje, materijalne štete, gubitka egzistencije i usluga, socijalnih i ekonomskih poremećaja ili oštećenja životne sredine.

Izloženost (Exposure)

Ljudi, imovina, sistemi ili drugi elementi prisutni u zonama opasnosti koji time podliježu potencijalnim gubicima.

Prirodna opasnost (Natural Hazard)

Prirodni proces ili pojava koja može dovesti do gubitka života, povreda ili drugih uticaja na zdravlje, materijalne štete, gubitka egzistencije i usluga, socijalnih i ekonomskih poremećaja ili oštećenja životne sredine.

Rizik (Risk)

Kombinacija vjerovatnoće nekog događaja i njegovih negativnih posljedica.

Ranjivost (Vulnerability)

Karakteristike i okolnosti zajednice, sistema ili imovine koje ih čine podložnim štetnim uticajima opasnosti.

SMANJENJE RIZIKA OD KATASTROFA

Vanredna situacija predstavlja stanje prouzrokovano prirodnim ili ljudskim faktorom, čime je stvorena neposredna opasnost po život i zdravlje ljudi, imovinu građana, ili je značajno ugrožena životna sredina ili kulturno-istorijsko nasljeđe na određenom području, koju pogođena društvena zajednica nije u stanju da otkloni sopstvenim snagama i sredstvima, već je za njihovo saniranje potrebna pomoć cijele zemlje, a ponekad i međunarodne zajednice.

Katastrofe poput zemljotresa, poplava i toplotnih talasa dešavale su se skoro svakodnevno u posljednjih 10 godina i dvostruko češće nego prije 20 godina. Stručnjaci ukazuju da će se trend rasta vjerovatno nastaviti, a ekstremne vremenske neprilike biti još češće.

Prirodne katastrofe

- Geološki hazardi (zemljotresi, klizišta i odroni);
- Hidrometeorološki hazardi (poplave i ekstremne meteorološke pojave – jaki vjetrovi, ekstremne padavine, ekstremne temperature vazduha, zaleđivanje, magla i suša) i
- Požari.

Tehničko-tehnološke katastrofe

- Eksplozije;
- Havarije;
- Saobraćajni udesi;
- Udesi u rudnicima i tunelima;
- Hemijski, biološki i nuklearno-radiološki (HBRN) akcidenti itd.

Epidemije - zarazne bolesti čovjeka

Epizootije - zarazne bolesti životinja

Epifitotije - zarazne bolesti biljaka

Rizik od katastrofa je globalni problem koji se tiče svih nas.

Smanjenje rizika od katastrofa zahtijeva uključivanje ne samo nadležnih institucija, već i šire zajednice, gdje posebno dolazi do izražaja uloga mladih koji svojim aktivnostima mogu ublažiti negativan uticaj katastrofa.

Zato počnimo djelovati već danas!

Sprečavanje nesreća preventivnim djelovanjem, ublažavanje njihovih štetnih posljedica i jačanje pripremljenosti društvene zajednice na njihovo događanje, predstavljaju daleko humaniji i višestruko efikasniji pristup nego samo reagovanje na nesreće koje su se dogodile.

Nesreće su nešto što se može spriječiti ili se može umanjiti njihov uticaj. Na primjer, samo 30% većeg rizika od poplava može se pripisati klimatskim promjenama i povećanim padavinama. Ostatak se pripisuje ljudskom ponašanju, kao što je npr. izgradnja u oblastima rizika.

U Crnoj Gori dominantan hazard je zemljotres, a pored zemljotresa prijeti opasnost i od poplava, šumskih požara, odrona, klizišta, ekstremnih meteoroloških pojava i drugih prirodnih i tehnčko-tehnoloških hazarda.

Osnovnu međunarodnu inicijativu u oblasti smanjenja rizika od katastrofa predstavlja **Međunarodna strategija za smanjenje rizika od katastrofa Ujedinjenih nacija (UNISDR)**. Osnovni dokument ove inicijative predstavlja Sendai okvir za smanjenje rizika od katastrofa za period 2015-2030.

Sendai okvir za smanjenje rizika od katastrofa usvojen je na Trećoj svjetskoj konferenciji za smanjenje rizika od katastrofa, održanoj od 14. do 18. marta 2015. godine u Sendaiju, Mijagi u Japanu i predstavlja **prvi međunarodni ugovor, izgrađen na naučenim lekcijama iz prijetnje Hjogo okvira za akciju 2005-2015**¹.

Četiri prioritetne oblasti Sendai okvira su:

- Unaprijediti razumijevanje rizika od hazarda;

- Jačati institucionalni okvir za upravljanje rizicima od hazarda;
- Investirati u smanjenje rizika i jačanje otpornosti prirodnih i društvenih sistema;
- Unaprijediti spremnost za odgovor na katastrofe i obnovu kroz oporavak, rehabilitaciju i rekonstrukciju.

Imajući u vidu značaj smanjenja rizika od katastrofa, svaka država ima primarnu odgovornost za svoj sopstveni održivi razvoj i za primjenu efikasnih mjera za smanjenje rizika od katastrofa, uključujući i mjere zaštite ljudi na njenoj teritoriji, infrastrukture i ostalih državnih resursa. U tom cilju države razvijaju nacionalne platforme za smanjenje rizika od katastrofa.

Kroz nacionalnu platformu obezbjeđuje se učešće svih subjekata društva koji, svaki u svom segmentu razvoja zemlje i društva u cjelini, treba da obezbijede da se u najvećoj mogućoj mjeri izgradi svijest o postojanju opasnosti od katastrofa.

Nacionalne platforme za smanjenje rizika od katastrofa mogu se objasniti kao forumi ili sistemi za usaglašavanje stavova o potrebi:

- djelovanja u smanjenju rizika od katastrofa;
- procjenjivanja opasnosti;
- usaglašavanja aktivnosti i
- dostizanja najkvalitetnijeg odgovora na prijetnje i rizike od katastrofa na nacionalnom nivou, posebno u segmentu smanjenja rizika od katastrofa.

Crna Gora je uspostavila Nacionalnu platformu za smanjenje rizika od katastrofa na konferenciji koja je održana 16. decembra 2014. godine u Podgorici i time postala 27. država u Evropi koja je uspostavila nacionalnu platformu.

Kako je za smanjenje rizika od katastrofa neophodna međunarodna saradnja, pored nacionalnih platformi uspostavljaju se **regionalne i globalne platforme za smanjenje rizika od katastrofa**.

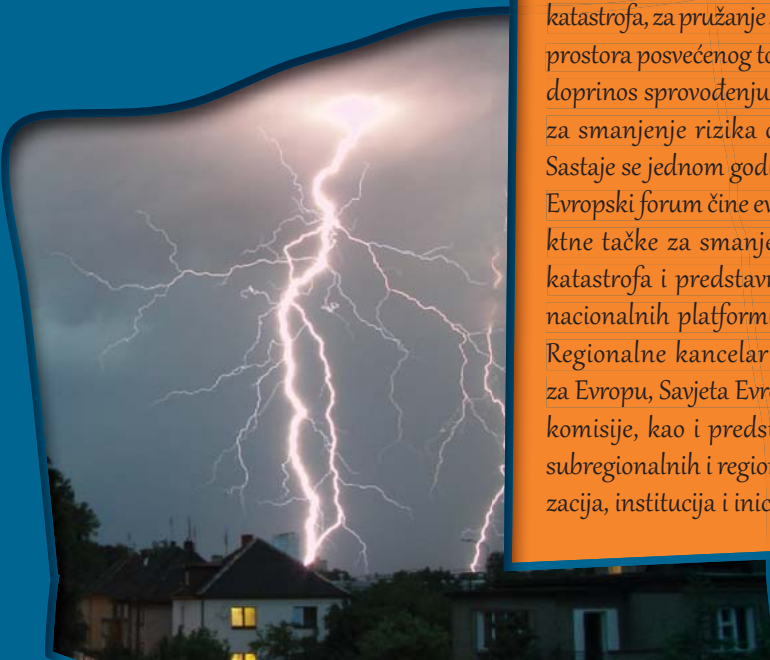
¹ **Hjogo okvir za djelovanje 2005-2015:** Stvaranje otpornosti država i zajednica na katastrofe usvojen je u januaru 2005. godine u Kobeu u Japanu na Svjetskoj konferenciji smanjenja rizika od katastrofa.

Rezolucijom 64/200 Generalne skupštine UN iz 2009. godine za **Međunarodni dan smanjenja rizika od katastrofa**, utvrđen je 13. oktobar koji je posvećen izgradnji i jačanju javne svijesti o rizicima od katastrofa, očuvanju životne sredine i sprečavanju daljeg uništavanja planete Zemlje.

Evropski forum za smanjenje rizika od katastrofa (*European Forum for Disaster Risk Reduction - EFDRR*)

formiran je 2009. godine i koristi se za razmjenu informacija i znanja na nivou regije, za koordinaciju ulaganja u smanjenje rizika od katastrofa u cijeloj regiji, za pružanje pomoći za efikasno djelovanje u cilju smanjenja katastrofa, za pružanje šireg političkog prostora posvećenog tom pitanju i za doprinos sprovođenju Sendai okvira za smanjenje rizika od katastrofa. Sastaje se jednom godišnje.

Evropski forum čine evropske kontaktne tačke za smanjenje rizika od katastrofa i predstavnici evropskih nacionalnih platformi, predstavnici Regionalne kancelarije UNISDR-a za Evropu, Savjeta Evrope i Evropske komisije, kao i predstavnici raznih subregionalnih i regionalnih organizacija, institucija i inicijativa.

PREVENTIVNE AKTIVNOSTI

Prema istraživanjima (UNISDR), jedan euro uložen u smanjenje rizika od katastrofa donosi uštedu od sedam eura prilikom smanjenja štete u vanrednoj situaciji.

Prevenција je prepoznata kao ključna aktivnost koju treba usmjeravati ka svim kategorijama stanovništva, a prije svega ka mladima koji su i najranjivija kategorija. Umjesto posmatranja djece i omladine kao ugrožene kategorije, Sendai okvir ih prepoznaje kao zainteresovanu stranu u smanjenju rizika od katastrofa.

Posljedice katastrofa mogu se značajno umanjiti ako su ljudi dobro informisani i upoznati sa preventivnim mjerama za zaštitu od prirodnih, tehničko-tehnoloških i drugih hazarda.

Zato je neophodno jačati svijest građana o značaju organizovanog i efikasnog društvenog preventivnog djelovanja u sprečavanju katastrofa, uz aktivno i organizovano učešće samih građana u tim procesima, posebno kroz edukaciju mlade populacije.

Kako mladi ljudi mogu uticati na smanjenje rizika od katastrofa?

Preventivnim djelovanjem kroz njihovo angažovanje u volonterskim klubovima, kao što su klubovi radioamatera, planinarski i izviđački klubovi i slično.

Sendai okvir prepoznaje kao suštinsku ulogu djece i omladine u smanjenju rizika od katastrofa i ohrabruje organizovanje volonterskog rada građana.

Volonterizam je „univerzalna ljudska pojava“, od važne društvene i ekonomske koristi. Volonteri ulažu svoje vrijeme, vještine, znanja, talente i volju očekujući zauzvrat jako malo.

Smanjenje rizika je od suštinskog značaja za postizanje održivog razvoja.

Više informacija o smanjenju rizika od katastrofa možete naći na sljedećim veb-sajtovima:

www.preventionweb.net

www.unisdr.org

www.irdrinternational.org

www.globalquakemodel.org

www.seismo.me

www.mup.gov.me/rubrike/vanredne-situacije

www.stopdisastersgame.org/

www.edu4dr.org/

U cilju smanjenja negativnih posljedica na najmanju moguću mjeru prije, tokom i nakon katastrofe potrebno je:

- Informisati se o sprovođenju mjera lične i zaštite članova svoje porodice kako biste mogli reagovati prije nego što na mjesto nesreće dođu spasilački timovi;
- Zapamtiti ili zapisati važne brojeve telefona:

- Sačuvati prisebnost i ne paničiti;
- Pratiti uputstva nadležnih organa.

Ono što ljudi znaju je mnogo značajnije od onoga što imaju kada dođe do spašavanja ljudskih života.

Policija – 122

Direktorat za vanredne situacije Ministarstva unutrašnjih poslova – Operativno – komunikacioni centar – OKC 112

112 – Evropski broj za hitne službe

Opštinske službe zaštite i spašavanja – 123

Hitna medicinska pomoć – 124

SVAKO DOMAĆINSTVO TREBA DA IMA

1. Torbu sa opremom koja sadrži: ručnu vodootpornu baterijsku lampu, radio na baterije, pribor za prvu pomoć, lijekove za sve članove porodice ako se neki od njih uzimaju redovno, dovoljno hrane i vode za tri do pet dana, tablete za dezinfekciju vode i nekoliko upaljača za paljenje vatre, zviždaljku i mali nožić, masku za lice i naočare za plivanje koje štite oči u slučaju požara ili štetnih para,

debele gumene rukavice i čizme za slučaj prelaženja preko potencijalno opasnih voda ili sumnjivih kablova, komplet obuće i odjeće za svaku osobu i jedno ćebe ili vreću za spavanje za svakoga, rezervne ključeve ličnog vozila i kreditne ka-

rtice, sredstva lične higijene, posebna sredstva neophodna za djecu, starije ili članove porodice s posebnim potrebama, rezervne naočare i sve važne porodične isprave (spakovane u vodootpornim omotima).

2. Vatrogasni aparat – prenosni vatrogasni aparat pod stalnim pritiskom punjen prahom od 6 ili 9 kg.

3. Kutiju prve pomoći.

POŽARI

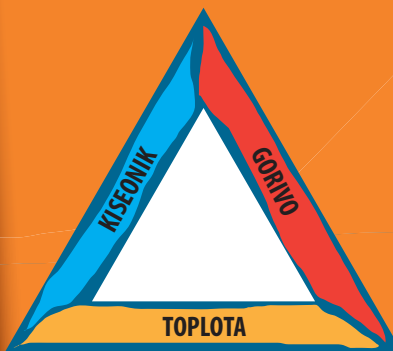
Požar je česta posljedica i elementarnih nepogoda i havarija, pri čemu redosljed događaja može da bude različit. Šumski požari, bilo da su izazvani ljudskom nepažnjom ili da su nastali spontano, mogu da ugroze čitave regije. Primjera ovakve vrste ima mnogo, a najpoznatiji su veliki šumski požari koji su se desili prije par godina na našem primorju.

Na prostoru Crne Gore tokom 2015. godine zabilježen je znatno veći broj požara na otvorenom prostoru u odnosu na 2014. godinu. Ovome je doprinijela znatno nepovoljnija meteorološka situacija u odnosu na 2014. godinu, koju su karakterisale ekstremno visoke temperature, ekstremno trajanje visokih tropskih temperatura, period bez kiše, kao i pojačan sjeverni vjetar.

Požara u zatvorenom prostoru u 2015. godini bilo je 766, a na otvorenom prostoru (šumski požari, sitno raštinje i makija, deponije) 5.388.

Najčešći uzroci nastanka požara su: otvoreni plamen, užareni predmeti, eksplozija, električna struja, statički elektricitet, grom i munja, kao i toplota izazvana trenjem, pritiskom, udarom i slično.

Po definiciji požar predstavlja nekontrolisani proces sagorijevanja, čija pojava (plamen, toplota i produkti sagorijevanja) može da ugrozi živote ljudi i da izazove velike materijalne štete.

Trougao vatre

ŠUMSKI POŽARI

Uzroci nastanka šumskih požara:

- Čovjek (antropogeni faktor) je uzročnik 95% šumskih požara u Crnoj Gori u posljednjih 20 godina.
- Manji broj požara uzrokuje udar groma.

Čovjek izaziva požare namjerno ili iz nehata i neznanja.

Potencijalni izazivači šumskih požara su:

- vlasnici privatnih imanja koji pale korov i otpad na parcelama blizu šume;
- čobani koji napasaju stoku u blizini šume;
- vlasnici vikend kuća smještenih u blizini šume;
- vlasnici deponija za odlaganje smeća, koje se nalaze u blizini šume;

- izletnici, koji dane odmora provode u šumi;
- kupači na jezerima i rijekama u blizini šume;
- paljenje vatre na otvorenom prostoru;
- neugašeni opušci cigareta, bačeni iz automobila ili od prolaznika.

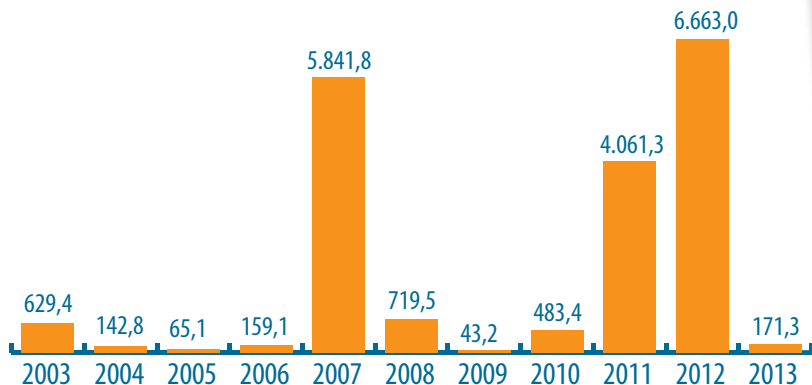
Neugašena cigareta najčešći je uzročnik šumskih požara i nikada je ne izbacujte iz vozila u pokretu. U prirodi opuške od cigareta uvijek ugase!

Svaka opština u Crnoj Gori donosi naredbu o zabrani paljenja vatre na otvorenom prostoru!

Naredbom se određuju mjere za otklanjanje opasnosti od požara sa određivanjem nosilaca aktivnosti na sprovođenju tih

mjera, kao i zadaci za dežurne službe i javna preduzeća u opštini.

U ljetnjem periodu strogo je zabranjeno paljenje vatre na otvorenom prostoru!

Broj šumskih požara od 2003. do 2013. godine

Izvor: Uprava za šume

Važno:

- Ne palite roštilj u šumi ako vremenski uslovi pogoduju nastanku i širenju požara (visoka temperatura, vjetar).
- Roštilj treba da bude od negorivog materijala.
- Oko roštilja rasklonite sav zapaljiv materijal - suvo granje i lišće u prečniku od 5 metara.
- Obezbijedite dovoljnu količinu vode za gašenje roštilja poslije upotrebe ili za gašenje eventualnog požara.

ZANIMLJIVOSTI

- Požari uglavnom izbijaju danju u periodu od 10 do 18 časova.
- U požarima koji su zahvatili teritoriju Crne Gore u 2011. godini, izgorela je šuma površine 5.300 fudbalskih igrališta.
- Analize pokazuju da je 65,4% požara izazvano nepažnjom.
- Uzimajući u obzir površinu pod šumom, ali i odnos hektara šume po stanovniku (1,3 ha/stanovnik), Crna Gora spada među tri najšumovitije zemlje u Evropi.
- U šumskim ekosistemima Crne Gore registrovano je 68 vrsta drveća, 57 lišćarskih i 11 četinarskih vrsta. Pojedinačno najzastupljenije vrste su: bukva, smrča, borovi, jela i ostali lišćari. U velikom dijelu su šume mješovite, sa autohtonim vrstama drveća.
- Odbačeni opušak cigarete razvija temperaturu od oko 650°C, a nedovoljno ohlađena šibica ima temperaturu od oko 800°C.
- Šumi je potrebno i do 70 godina da se obnovi poslije požara.

Ova brošura je izrađena u okviru projekta „Prekogranična zaštita od požara” koji realizuju FORS Montenegro i Direktor za vanredne situacije MUP-a Crne Gore u saradnji sa Ministarstvom sigurnosti BiH i Institutom zaštite od požara i eksplozija iz Sarajeva. Projekat finansira Evropska unija u okviru Programa prekogranične saradnje Bosna i Hercegovina – Crna Gora.

U Crnoj Gori projekat se realizuje u opštinama Nikšić, Plužine, Šavnik, Žabljak i Pljevlja, a na teritoriji BiH u opštinama Mostar, Jablanica, Konjic, Ravno, Stolac, Čajniče, Gacko, Bileća, Trebinje i Foča.

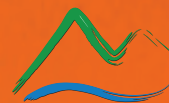
Projekat ima za cilj unapređenje kapaciteta institucija i službi koje se bave zaštitom i spašavanjem od požara i smanjenjem rizika od katastrofa, a prouzrokovan je sve većim brojem požara u obje zemlje, naročito tokom ljetnje sezone.

Glavne projektne aktivnosti uključuju nabavku opreme za zaštitu od požara, treninge i obuke za spasioce i ostale važne učesnike u sistemu zaštite i spašavanja, prekogranične pokazne vježbe, kampanju informisanja stanovništva o opasnostima koje prijete od požara i izradu baze podataka i zajedničkog prekograničnog plana zaštite od požara.

Vodeći aplikant

Projekat finansira EU

**IPA Program prekogranične saradnje
Bosna i Hercegovina – Crna Gora**

Partneri na projektu:

Ministarstvo unutrašnjih poslova
Crne Gore – Direktor
za vanredne situacije

Ministarstvo sigurnosti
Bosne i Hercegovine

INZA
protecting people

Institut zaštite
od požara i eksplozija

Sadržaj ove brošure isključivo je odgovornost Fondacije za razvoj sjevera Crne Gore – FORS Montenegro i Direktorata za vanredne situacije Ministarstva unutrašnjih poslova Crne Gore i ni na koji se način ne može smatrati da odražava stavove Evropske unije.